

Олександр Радкевич,
доктор пед. наук, професор,
головний науковий співробітник відділу моніторингу та оцінювання
Інституту педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)

САМООЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

За умов зростаючих вимог до якості загальної середньої освіти, самооцінювання професійної діяльності педагогічних працівників є ключовим інструментом для підвищення їхньої педагогічної майстерності. Це дає змогу педагогам аналізувати результати своєї роботи, рефлексувати, визначати сильні та слабкі сторони, планувати професійний розвиток та вдосконалення професійної діяльності. Сучасні освітні реформи наголошують на необхідності постійного самовдосконалення та самоосвіти вчителів, що є невід'ємною частиною їхнього професійного зростання. В контексті цих реформ, самооцінювання сприяє адаптації до швидко змінних умов і вимог сучасного освітнього середовища. Таким чином, самооцінювання професійної діяльності педагогічних працівників є важливим для здійснення аналізу та вдосконалення навчальних стратегій, методик викладання та взаємодії з учнями, які вони використовують в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Один із методів самооцінювання - це використання методичного інструментарію, що включає критерії та показники професійного розвитку, методики виміру, такі як когнітивні, праксеологічні та мотиваційні методики [5]. Ці інструменти допомагають учителям оцінювати свою професійну компетентність, продуктивність діяльності та інноваційність.

Комплексне самооцінювання може включати аналіз емоційної стійкості, партнерської взаємодії та спілкування, а також емпатії, що є важливими аспектами професійної діяльності педагогів. Використання таких методик, як: *визначення рівня емоційної стабільності і здатності керування психічним самопочуттям*, дозволяє педагогам краще розуміти та управляти власними

емоційним станом, що сприяє підвищенню якості освітнього процесу. *Мотиваційний аспект* самооцінювання охоплює аналіз інтересів, цінностей та співвідношення зовнішньої і внутрішньої мотивації. *Методика Рокіча «Ціннісні орієнтації»* та *методика визначення рівня мотивації професійної діяльності* допомагають учителям визначати свої основні мотиваційні чинники та сприяють саморозвитку. Важливим елементом самооцінювання є також *здатність педагога до професійної саморефлексії*, яка включає усвідомлення власних професійних якостей та здатність до саморозвитку. Методика «Професійна саморефлексія педагога» дозволяє вчителям аналізувати та оцінювати свою діяльність, визначати сильні та слабкі сторони, а також планувати шляхи подальшого професійного зростання [5]. Для забезпечення об'єктивності самооцінювання важливо використовувати зовнішні джерела інформації та результати досліджень. Наприклад, результати самооцінювання напряму «Педагогічна діяльність» можуть включати аналіз дотримання академічної доброчесності та використання методичних розробок для формування основ академічної доброчесності [7].

Зарубіжні дослідження також свідчать про важливість розвитку професійної культури педагогів закладів освіти та якості інструментів і методів, що використовуються під час самооцінювання їхньої професійної діяльності. Вони підкреслюють необхідність посилення критеріїв, які дозволять використовувати результати самооцінювання для вдосконалення діяльності закладу освіти [4].

Самооцінювання професійної діяльності педагогічних працівників є ключовим елементом професійного розвитку та управління освітнім процесом. Однак, цей процес не позбавлений типових помилок та упереджень, які можуть спотворювати результати та впливати на подальше прийняття рішень. Однією з поширених помилок є надмірна самокритичність або, навпаки, надмірна самовпевненість, що призводить до нереалістичного сприйняття власної ефективності. Іншою проблемою є вплив стереотипів та особистісних

упереджень на оцінювання результатів власної роботи, що може призвести до ігнорування важливих аспектів професійної діяльності.

Педагоги можуть також стикатися з *помилкою конформізму*, коли вони оцінюють свою діяльність високо лише тому, що вона відповідає загальноприйнятим нормам або очікуванням колег. Це може призвести до недооцінювання потреби у змінах та інноваціях у власній освітній практиці. Також, існує тенденція до переоцінювання впливу зовнішніх факторів на успіхи та недооцінювання особистого внеску, що ускладнює об'єктивне самооцінювання професійної діяльності педагогічних працівників.

Важливим аспектом є також *ілюзія контролю*, коли педагоги переоцінюють свою здатність впливати на навчальний процес та результати навчання учнів, ігноруючи багатофакторність освітнього середовища. Це може призвести до неправильного розуміння причин успіхів або невдач. Ще однією помилкою є *ефект гало*, коли загальне позитивне або негативне враження про педагога впливає на оцінку окремих аспектів його діяльності. У контексті педагогічної діяльності, ефект гало може призвести до того, що вчителі можуть бути оцінені на основі несуттєвих або нерелевантних факторів, що може спотворювати об'єктивність оцінювання. Наприклад, якщо вчитель має приємну зовнішність або доброзичливу манеру, здобувачі освіти або колеги можуть несвідомо приписувати йому вищі професійні якості, ніж це є насправді. Аналогічно, якщо він здається менш привабливим або має неприязне ставлення, його професійні навички можуть бути недооцінені.

Для уникнення цих помилок та упереджень, педагогам рекомендується використовувати *об'єктивні критерії та інструменти оцінювання*, залучати до процесу самооцінювання колег і експертів, а також регулярно переглядати та коригувати свої методики з урахуванням зворотного зв'язку та результатів досліджень. Про це йдеться у наукових публікаціях вчених і педагогів, в яких обґрунтовані результати самооцінювання педагогічної діяльності та запропоновані рекомендації щодо їх удосконалення [3; 1]. Також існують

дослідження, в яких проаналізовано типові педагогічні помилки та викладено шляхи їх корекції [2].

Сучасні цифрові технології відкривають нові можливості для самооцінювання професійної діяльності педагогічних працівників, зокрема через використання електронних портфоліо, онлайн-анкетування та інтерактивних платформ для обміну досвідом. Ці інструменти сприяють більш об'єктивному та систематичному оцінюванню, а також забезпечують зворотний зв'язок від колег та учнів. Наприклад, платформи для професійного розвитку, онлайн-курси та ресурси, дають змогу педагогам вдосконалювати свої навички та знання, а також ефективно оцінювати свою діяльність. Важливою є інтеграція самооцінювання в повсякденну практику діяльності педагогів, що включає регулярне відстеження та аналіз власної роботи, встановлення професійних цілей та планування шляхів їх досягнення. Це сприяє створенню культури безперервного самовдосконалення та професійного зростання.

Іншим важливим аспектом є розроблення внутрішніх систем забезпечення якості освіти, які включають критерії та індикатори для самооцінювання професійної діяльності педагогічних працівників. Такі системи допомагають визначати рівні досягнень та встановлювати цілі для подальшого розвитку. Вони також можуть включати методи збору інформації, такі як анкетування, інтерв'ю, аналіз документів та спостереження [6].

Загалом, інноваційні методики та інструменти самооцінювання є невід'ємною частиною сучасної освітньої практики, що спрямована на підвищення якості навчання здобувачів освіти та розвиток професійної компетентності педагогічних працівників. Вони допомагають їм бути в курсі сучасних тенденцій у сфері загальної середньої освіти, швидко адаптуватися до змін та ефективно реагувати на виклики сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. На Урок. Самооцінювання закладу освіти: ефективний інструмент підвищення управлінської діяльності. 2021 URL: <https://naurok.com.ua/post/>

[samoocinyuvannya-zakladu-osviti-efektivniy-instrument-pidvischennya-upravlinsko-diyalnosti](#)

2. Мазниченко, М.А. Корекція педагогічної діяльності. 2018. URL: https://stud.com.ua/165701/pedagogika/prikladi_pedagogichnih_pomilok

3. Шишацький ліцей ім В.І.Вернадського. Про результати самооцінювання напряму «Педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти». 2022. URL: <https://vernadskyschool.e-schools.info/pages/pro-rezultati-samootsnjuvannja-naprijamu-pedagogchna-djalnst-pedagogchnih-pratsvnikv-zakladu-osvti>

4. Лукіна, Т. Зарубіжні підходи до розроблення моделей самооцінювання закладів загальної середньої освіти. Український педагогічний журнал, 2022, (2), 19-30.

5. Методист ТКМЦНОІМ Гапон Л.О. Методичний інструментарій для самооцінювання вчителів у процесі професійного розвитку. 2021. URL: <https://gapon.te.ua/rubryka-metodysta/dorobok-metodysta/metodychni-rekomendatsii/item/1514-materialy-dlia-samootsiniuvannia-vchyteliv>

6. Осадчий, І. Г. Розроблення та впровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти закладу загальної середньої освіти. 2019.

7. Фоміна, В. Про результати самооцінювання напряму «Педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти. 2022.